

Гуцько Анастасія Юрївна

студентка групи СПм-1-13-2.0д, VI курс, спеціальність «Соціальна педагогіка»

ayhunko.il13@kubg.edu.ua

Науковий керівник

Веретенко Тетяна Григорївна

кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка

tg950@mail.ru

ПОТЕНЦІАЛ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ПРОФІЛАКТИЦІ БУЛІНГУ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ В ЗНЗ

Анотація. У статті представлені результати експериментального дослідження щодо явища булінгу серед підлітків в ЗНЗ м. Києва та запропоновано соціально-педагогічні технології його подолання з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Ключові слова: булінг, соціально-педагогічні технології профілактики, інформаційно-комунікаційні технології.

Актуальність та доцільність дослідження. Діти завжди є більш вразливими та чутливими до впливу несприятливих чинників оточуючого середовища, аніж дорослі. На жаль, за останній час діти спостерігали як на екрані телевізора, так і безпосередньо в реальному житті такі негативні події, як сутички, побиття, вибухи, рух бойової військової техніки, вбивства людей, бомбардування житлових приміщень тощо. Аналіз дзвінків на Національну дитячу «гарячу лінію» та Національну «гарячу лінію» з питань протидії домашньому насильству, торгівлі людьми та гендерній дискримінації (що працюють на базі Центру «Ла Страда-Україна») засвідчив, що діти стикалися з проблемою неможливості обговорення ні своїх емоцій, ні подій [2]. Така ситуація безпорадності, незрозуміння того, що відбувається навколо підвищують рівень тривожності дітей, сприяють розвитку страхів, психосоматичних захворювань, розладам емоційної та поведінкової сфер. Серед підлітків значного поширення набули різноманітні конфлікти. Однією з форм конфліктної взаємодії є булінг. Це явище характеризується гостротою і тривалістю негативних наслідків для всіх його учасників. Отже, профілактика булінгу серед підлітків в шкільному середовищі можна по праву визнати одним з актуальних напрямів соціально-педагогічної роботи сьогодні.

Аналіз останніх публікацій. Дослідження стану профілактики явища булінгу в ЗНЗ та умови впровадження інноваційних технологій його подолання проводили такі вітчизняні та російські науковці, як: І. А. Гайдамашко, М. А. Жданова, О. Н. Романова, Л. І. Лушпай, Д. Н. Соловйов, В. Р. Петросянц, А. В. Чернякова, В. І. Ролінський та ін. На жаль, питання розробки та використання соціально-педагогічних технологій профілактики булінгу серед підлітків залишається малодослідженим у вітчизняній науці.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз результатів експериментального дослідження явища булінгу серед підлітків в ЗНЗ м. Києва та презентація просвітницько-інформаційного Інтернет-ресурсу як форми соціально-педагогічної профілактики булінгу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідно-експериментальними майданчиками було обрано 2 школи м. Києва, в яких за допомогою спеціально розроблених анкет було опитано 52 учнів-підлітків 14-16 років та 16 фахівців. На жаль, опитування учнів-підлітків виявило, що кожен з них принаймні один раз зазнавав у тій чи іншій формі булінгу. Майже щодня 26,9 % учнів потерпають від неприємних, злих жестів своїх однолітків, а також від коментарів, жартів та жестів з сексуальним підтекстом; ще у 23 % опитаних щодня забирають, ховають або псують речі їх однолітки. З майже 54 % учнів час від часу насміхаються інші, і майже половину ображають та дражнять. Окрім того, учні-підлітки найчастіше були свідками таких проявів недобррозичливого ставлення серед однолітків, як: словесні образи – 84,6 %, насміхання – 77 %, поширення пліток – 58 %, приниження та надсилання образливих повідомлень в мережі Інтернет або СМС-повідомлень – 46 %; найменше ж учні спостерігають прояви фізичного булінгу – побиття (8 %), копняки (11 %) та запотиличники (майже 20%). Не зважаючи на те, що всі опитані учні принаймні один раз були жертвами різних форм образливого ставлення до себе, близько половини з них самі виступають ініціаторами булінгу або беруть в ньому участь. Так, близько половини учнів визнали, що час від часу та майже щодня ігнорують когось з однолітків. Майже 21 % учнів щодня обзивають чи дражнять інших, час від часу жартують з когось

так, аби інші навколо сміялися з нього – 46 %, насміхаються з будь-якої причини, роблять неприємні коментарі стосовно поглядів/інтересів/зовнішності – 42 %, а 34 % показують ворожі жести або вороже дивляться на когось та штовхають інших від декількох разів на місяць до здійснення цього кожного дня. 38 % учнів також чесно відповіли, що майже щодня, іноді рідше, роблять коментарі, жарти та жести з сексуальним підтекстом.

Аналізуючи відповіді фахівців ЗНЗ, всі вони час від часу, менше – щодня, були свідками того, як учні обзивають та дражнять один одного, відбирають та ховають речі, жартують з когось так, щоб всі навколо сміялися та штовхають когось. 75 % опитаних фахівців час від часу спостерігали різноманітні дії учнів з метою завдання фізичного болю іншому, а також як учнів ображають через їх зовнішність. Порівнюючи відповіді учнів та фахівців ЗНЗ, спостерігаємо деяку розбіжність, а саме: в той час, коли майже 58 % учнів час від часу та майже щодня чують на свою адресу жарти та коментарі з сексуальним підтекстом, лише половина фахівців відмітила взагалі наявність такої поведінки. Очевидним став і той факт, що лише 25 % фахівців ЗНЗ знали про випадки кібербулінгу серед учнів, оскільки проблема булінгу саме в такий спосіб (через мережу Інтернет) стала актуальною лише останніми роками. Необхідно також відмітити, що лише 25 % фахівцям були відомі випадки поширення образливих та неправдивих чуток одними учнями про когось, і 37,5 % опитаних фахівців знали про ситуації, коли деякі учні налаштовують колектив проти іншого, а також погрожують. Отримавши такі дані, можна констатувати, що найбільш помітними для фахівців ЗНЗ проявами насильницької поведінки серед учнів-підлітків виявилось нанесення фізичної шкоди будь-яким чином, обзивання, ховання та псування особистих речей іншого учня, привселюдне приниження та насміхання, а також демонстрація злих, неприємних жестів. Менш помітними для фахівців стали здебільшого непрямі прояви булінгу – поширення образливих чуток, налаштування колективу класу проти когось, а також випадки кібербулінгу.

Проаналізувавши всі отримані дані, можна стверджувати про наявність таких потреб учасників навчально-виховного процесу в ЗНЗ: 1) у фахівців в

наданні додаткової інформації про методику організації найбільш ефективних технологій профілактики булінгу серед учнів; індикаторів різних видів булінгу серед дітей та способів реагування на них; 2) в учнів-підлітків в інформації щодо негативних наслідків булінгу, та до кого можна звернутися за допомогою. З цією метою, нами було запропоновано створення спеціального інформаційного Інтернет-ресурсу – «Інформаційного Порталу з протидії булінгу» для учнів-підлітків, фахівців, а також батьків, на якому були б представлені: просвітницька інформація щодо причин, видів та негативних наслідків булінгу, соціально-педагогічних форм його попередження; зразки соціальної реклами, які фахівці могли б використовувати під час профілактичних заходів з учнями, а також самі учні могли б переглянути їх на ресурсі; фільми, соціальні відео-ролики, авторські відео учнів з-за кордону на тему негативних наслідків булінгу, та яким чином молодь може проявити свою антибулінгову позицію; обговорення для учнів та фахівців з метою обміну досвідом, отримання підтримки та порад. Свою ефективність у попередженні булінгу серед дітей вже продемонстрували аналогічні зарубіжні Інтернет-ресурси, наприклад, Інтернет-ресурс Національного центру з попередження булінгу (National Bullying prevention Center) «Батьківської коаліції захисту прав на освіту» (PACER) – «Діти проти булінгу» (<http://www.pacerkidsagainstabullying.org/kab>) та «Підлітки проти булінгу» (<http://staging.pacerteensagainstabullying.org>). В Україні, на жаль, не існує жодного спеціалізованого Інтернет-ресурсу для дітей, фахівців або батьків з питань попередження булінгу серед дітей.

Тому, метою «Інформаційного Порталу з протидії булінгу» є зменшення кількості випадків булінгу серед підлітків в ЗНЗ, шляхом надання просвітницько-інформаційної підтримки учасникам навчально-виховного процесу. Цільовою аудиторією нашого Порталу стали учні-підлітки, фахівці ЗНЗ та інших закладів і батьки. Відповідно, основним змістовним наповненням Ресурсу стали просвітницько-інформаційні матеріали (публікації, навчально-методичні матеріали, відео-ролики, фільми на відповідну тематику, соціальна реклама), спеціально розроблені для цільової аудиторії. Так, підліткам

пропонуються інформаційні ресурси на такі теми: «Булінг: що це таке, та чи маю Я до нього відношення?», «Дізнайся, чи зазнаєш Ти булінгу в школі!», «Чи можеш ти бути ініціатором булінгу – дізнайся зараз!», «Невідомі факти про булінг у школі», «Якщо ти став свідком знущань однолітків над кимось – що робити?» [1]. Окрім інформаційних матеріалів, на кожній окремій сторінці з публікацією прикріплений відео-ролик (здебільшого знятий учнями із США) на тему негативних наслідків булінгу або посилання на художній фільм з цієї тематики. Ефективність поєднання інформаційних та відео-матеріалів обумовлена тим, що перші впливають на раціональне сприймання, а другі – апелюють до емоцій, таким чином підкріплюючи один одного. Так, підліток, прочитавши спочатку текстову інформацію (певні факти, опис наслідків), серйозніше усвідомить цей зміст після перегляду відео. Ще однією перевагою демонстрації відео, знятих самими учнями на тему подолання та неприйняття булінгу, є те, що це одночасно є прикладом учнівської ініціативи, яку може створити кожен підліток. Серед переваг Порталу є те, що підлітки мають можливість коментувати та обговорювати відео і публікації – виявляти, погоджуються вони з такою думкою/інформацією, чи ні. Також, при перегляді будь-якої сторінки на Порталі є можливість анонімно поставити питання, яке цікавить; поділитись своїм досвідом, запитати поради безпосередньо у фахівця як вчинити в тій, чи іншій ситуації. Таким чином, ми можемо моніторити рівень задоволеності підлітків у інформативності Порталу, робити висновки щодо того, які публікації ще варто розмістити (відштовхуючись від потреб підлітків). Цікавим для підлітків може стати розділ «Пісні та відео-кліпи». Переглядаючи цей розділ, підлітки дізнаються про те, що необов'язково всі відео про негативні наслідки булінгу мають бути документальними чи науковими. Як не дивно, на сьогодні тема протидії булінгу є дуже популярною серед відомих артистів, часто висвітлюється в ЗМІ, по всьому світу учні знімають на цю тему свої соціальні відео-ролики.

Наступним змістовним блоком Порталу став розділ для фахівців, який представляє собою публікації наукового характеру щодо причин насильницької

поведінки серед дітей, видів булінгу та його індикаторів, соціально-психологічних характеристик підлітків-учасників булінгу, інноваційних технологій його профілактики, передового зарубіжного досвіду та можливостей його адаптування до вітчизняної практики. В рамках цього блоку фахівцям доступні такі матеріали: публікації («Явище булінгу: підходи до визначення поняття та різновиди»), «Причини насильницької поведінки серед дітей», «Дитина-жертва булінгу: яка вона та якої допомоги потребує?», «Соціально-психологічний портрет дитини-агресора», «Досвід США у подоланні булінгу серед дітей в школі - можливості для вітчизняної практики», «Попередження булінгу серед дітей на основі соціально-емоційного навчання: досвід США», «Технології роботи з учнями-жертвами та учнями-агресорами в США: успішні приклади»), навчально-методичні матеріали для організації просвітницьких заходів з учнями та зразки соціальної реклами, які можна використовувати у профілактичній діяльності. На Порталі також діє постійне опитування для фахівців щодо корисності інформаційного наповнення Порталу, а також окреме опитування щодо проблеми булінгу в сучасній школі та шляхів її попередження.

Третій інформаційний блок Порталу спрямований на батьківську аудиторію. Їхній увазі пропонуються просвітницькі матеріали щодо негативних наслідків булінгу, його ознак та поради від фахівців. Теми публікацій такі: «Чи зазнає Ваша дитина булінгу в школі?», «Я дізнався, що моя дитина стала об'єктом знущань в школі. Що мені робити?», «Рекомендації батькам дітей-ініціаторів булінгу в школі», «Міфи про булінг» тощо.

Висновки та перспективи подальших наукових досліджень. Отже, результати експериментального дослідження обумовлюють необхідність у подальшій розробці та функціонуванні спеціального просвітницького Інтернет-ресурсу щодо протидії булінгу як соціально-педагогічної технології профілактики цього явища. Наступними кроками щодо впровадження цієї технології мають стати: інформаційна підтримка Порталу (постійне оновлення публікацій та просвітницьких матеріалів); постійний моніторинг користувачів

Порталу, їх побажань, зауважень та запитів; встановлення партнерства з ЗНЗ м. Києва з метою популяризації Порталу серед учнів, фахівців та батьків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інформаційний портал з протидії булінгу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ayhunkoil13.wix.com/antibullyingportal>. – Заголовок з екрану.
2. Соціально-педагогічна та психологічна робота з дітьми у конфліктний та постконфліктний період : метод. рек. / [Н. П. Бочкор, Є. В. Дубровська, О. В. Залеська та ін.]. – К. : МЖПЦ «Ла Страда-Україна», 2014. – 84 с.

ПОТЕНЦИАЛ ИНФОРМАЦИОННО-КОМУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПРОФИЛАКТИКЕ БУЛЛИНГА СРЕДИ ПОДРОСТКОВ В СОШ

Гулько Анастасия Юрьевна

студентка группы СПм-1-13-2.0д, VI курс, специальность «Социальная педагогика»

ayhunko.il13@kubg.edu.ua

Научный руководитель

Веретенко Татьяна Григорьевна

кандидат педагогических наук, профессор, заведующий кафедры социальной педагогики и социальной работы Института человека Киевского университета имени Бориса Гринченко

tg950@mail.ru

Анотация. В статье представлены результаты экспериментального исследования явления буллинга среди подростков в СОШ г. Киева и предложены социально-педагогические технологии его преодоления с использованием информационно-коммуникационных технологий.

Ключевые слова: буллинг, социально-педагогические технологии профилактики, информационно-коммуникационные технологии.

THE POTENTIAL OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN SOCIAL PEDAGOGICAL PREVENTION OF BULLYING AMONG TEENAGERS IN SCHOOLS

Anastasiia Y. Gunko

group SPm-1-13-2.0d, VI course, specialty «Social Pedagogy»

ayhunko.il13@kubg.edu.ua

Scientific adviser

Tetyana G. Veretenko

Ph.D. in Education, Professor of Social Pedagogy and Social Work Department of Institute of Human Sciences of Borys Grinchenko Kyiv University

tg950@mail.ru

Abstract. The article reviewed the results of the pilot study on the phenomenon of bullying among teenagers in schools of Kyiv and offered social pedagogical technology to overcome it with the use of information and communication technologies.

Keywords: bullying, social pedagogical prevention technologies, information and communication technologies.